

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

NUTARTIS LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2012 m. balandžio 10 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų: Dangutės Ambrasienės, Janinos Stripeikienės (kolegijos pirmininkė ir pranešėja) ir Juozo Šerkšno,

rašytinio proceso tvarka teismo posėdyje išnagrinėjo civilinę bylą pagal **atsakovės D. G. kasacinį skundą** dėl Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. birželio 10 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovo AB Parex banko (po procesinio teisių perėmimo – AS Parex banka) pareikštą Pauliano ieškinį atsakovams D. G., J. R., J. R. dėl buto pirkimo-pardavimo sutarties pripažinimo negaliojančia.

Teisėjų kolegija

n u s t a t ė :

I. Ginčo esmė

Nagrinėjamoje byloje keliami klausimai, susiję su *actio Pauliana* instituto taikymo ypatumais, kai ginčijami bankrutuojančio asmens laiduotojo sudaryti nesąžiningi sandoriai.

Byloje nustatyta, kad 2007 m. rugpjūčio 24 d. kreditavimo sutartimi ieškovas suteikė UAB „Baldų rojus“ 2 400 000 Lt kreditą (vėliau kredito suma buvo padidinta iki 2 541 250,92 Lt, o galutinis kredito grąžinimo terminas nustatytas 2013 m. rugpjūčio 24 d.).

2008 m. rugsėjo 18 d. AB Parex banko (bankas) ir D. G. (laiduotoja) buvo sudaryta laidavimo sutartis, kuria laiduotoja laidavo už UAB „Baldų rojus“. Ji laidavo už kredito gavėją ir įsipareigojo atsakyti bankui visu savo turtu, jeigu šis neįvykdys bankui visų ar dalies prievolių pagal kreditavimo sutartį (2.1 punktas). Laiduotoja už sutartimi prisiimtų įsipareigojimų įvykdymą atsako bankui visu savo turtu (3.3 punktas). Sutartyje nurodyta, kad tuo atveju, jei kredito gavėjo įsipareigojimų pagal kreditavimo sutartį įvykdymas yra užtikrintas ir kitomis užtikrinimo priemonėmis, bankas turi teisę pasirinkti, kokių eiliškumu ir kokias kredito gavėjo prievolių įvykdymo užtikrinimo priemones įgyvendinti (6.1 punktas). Sutartis įsigaliojo nuo jos pasirašymo dienos ir galioja iki visiškų prievolių bankui pagal kreditavimo sutartį įvykdymo.

2009 m. rugpjūčio 18 d. D. G. butą pardavė J. R. ir J. R. už 270 000 Lt. 2009 m. rugpjūčio 26 d. pakvitavimu D. G. patvirtino, kad J. R. ir J. R. už jį atsiskaitė. 2009 m. rugsėjo 3 d. UAB „Baldų rojus“ iškelta bankroto byla.

Ieškovas kreipėsi į teismą ir prašė pripažinti negaliojančiais 2009 m. rugpjūčio 18 d. pirkimo-pardavimo sutartį dėl buto atlygintinio perleidimo atsakovams J. R. ir J. R. bei 2009 m. rugpjūčio 19 d. susitarimą. Ieškovas nurodė, kad atsakovė D. G. butą pardavė siekdama išvengti atsakomybės pagal laidavimo sutartį ir išieškojimo nukreipimo į jai priklausantį butą. Šis sandoris pažeidė ieškovo teises, nes atsakovė D. G. neturi kito turto, iš kurio galėtų būti patenkintas ieškovo reikalavimas pagal laidavimo sutartį. D. G., būdama ne tik UAB „Baldų rojus“ akcininkė, bet ir generalinio direktoriaus padėjėja bei sutuoktinė, žinojo apie sunkią bendrovės finansinę padėtį. Ieškovo teigimu, atsakovai J. R. ir J. R. taip pat tai žinojo, nes J. R. buvo ir bendrovės akcininkė.

II. Pirmosios ir apeliacinės instancijų teismų sprendimų esmė

Vilniaus apygardos teismas 2010 m. gegužės 3 d. sprendimu ieškinių patenkino: pripažino negaliojančiais buto 2009 m. rugpjūčio 18 d. pirkimo-pardavimo sutartį ir 2009 m. rugpjūčio 19 d. susitarimą, sudarytus atsakovų D. G., J. R. ir J. R.; taikė restituciją – butą grąžino atsakovės D. G. nuosavybėn, o iš jos priteisė solidariai atsakovams J. R. ir J. R. 270 000 Lt; paskirstė bylinėjimosi išlaidas. Teismas nurodė, kad ginčo sandoriu pažeista ieškovo teisė gauti reikalavimo pagal laidavimo sutartį patenkinimą iš D. G. turto, nes po ginčo sandorio sudarymo atsakovė neturi turto, iš kurio šis reikalavimas galėtų būti tenkinamas. D. G. priklausantis sodo namas įkeistas ieškovui, užtikrinant UAB „Baldų rojus“ prievolių pagal kreditavimo sutartį įvykdymą, tačiau byloje nebuvo ginčijama aplinkybė, kad šio turto neužtenka UAB „Baldų rojus“ prievolėms įvykdyti. D. G. būtinumą sudaryti ginčo sandorį grindė 2002 m. sausio 15 d. skolos raštu, kuriame nurodyta, kad, negrąžinus P. J. 150 000 Lt paskolos iki 2009 m. liepos 15 d., atsakovė perduos P. J. butą, tačiau, teismo įsitikinimu, skolos raštas nesukūrė D. G. teisinės pareigos parduoti butą, o P. J. – pirmenybės teisės gauti prievolės pagal skolos raštą patenkinimą, nes butas skolos raštu P. J. įkeistas nebuvo. Atsakovės nurodyta aplinkybė, kad parduoti butą ir grąžinti paskolą yra mažiau nuostolinga, nei perduoti butą P. J., taip pat nesukūrė teisinės pareigos butą parduoti. Teismas nurodė, kad D. G., sudarydama ginčo sandorį, buvo nesąžininga, nes turėjo ir galėjo žinoti, kad tai pažeis ieškovo teises. D. G. priklauso 22,20 proc. UAB „Baldų rojus“ akcijų, kartu su vyru ir sūnumi nuosavybės teise priklausančių akcijų dalis yra 75,80 proc., t.y. UAB „Baldų rojus“ yra atsakovės šeimos verslas. Atsakovės vyras yra UAB „Baldų rojus“ generalinis direktorius, o atsakovė – jo padėjėja. D. G., būdama ieškovo skolininkė, prieš sudarydama ginčo sandorį, turėjo pasidomėti, kaip vykdoma kreditavimo sutartis, kokia tikimybė, kad atsakovei kils pareiga atsakyti ieškovui pagal UAB „Baldų rojus“ prievolę. Byloje nėra įrodymų, kad atsakovė kreipėsi tokios informacijos į UAB „Baldų rojus“ ar ieškovą J. R. ir J. R., sudarydami su atsakove D. G. ginčo sandorį, kuris yra atlygintinis, buvo nesąžiningi, nes turėjo ir galėjo žinoti, kad tai pažeis ieškovo interesus. J. R. ir J. R. iki 2008 m. sausio 15 d. buvo UAB „Baldų rojus“ akcininkai. Akcijas jie pardavė D. G. sūnui. J. R. ir J. R. buvo akcininkai ir kreditavimo sutarties sudarymo metu. Teismo įsitikinimu, J. R. ir J. R. turėjo žinoti apie kreditavimo sutarties sudarymą, nes sprendimai imti kreditą buvo priimti akcininkų susirinkimuose. J. R. ir J. R. bendrosios jungtinės nuosavybės teise priklausė 22,16 proc. UAB „Baldų rojus“ akcijų, jų nominali vertė – 222 000 Lt, t. y. atsakovai nebuvo tik formalūs akcininkai, buvo investavę didelę pinigų sumą. UAB „Baldų rojus“ suteikto kredito suma yra daugiau kaip 2 mln. Lt, todėl atsakovai turėjo domėtis ir žinoti apie kredito suteikimo sąlygas, tarp jų ir apie kredito grąžinimo užtikrinimą įmonės akcininkų laidavimu. Teismo įsitikinimu, ginčo sandorio pripažinimas negaliojančiu yra būtinas, kad būtų įgyvendinta ieškovo teisė gauti reikalavimo patenkinimą iš D. G. turto, o pripažinus ginčo sandorį negaliojančiu, taikytina restitucija.

Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija išnagrinėjusi bylą pagal atsakovų J. R. ir J. R. apeliacinį skundą 2011 m. birželio 10 d. nutartimi Vilniaus apygardos teismo

2010 m. gegužės 3 d. sprendimą paliko nepakeistą. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad pirmosios instancijos teismo sprendimas iš esmės ginčijamas dviejų sąlygų buvimu, t. y. viena jų siejama su privalomumu sudaryti ginčijamą sandorį, antra – su ginčijamo sandorio šalių sąžiningumu. Dėl kitų sąlygų įrodytumo byloje ginčo nekilo, todėl teisėjų kolegija, atsižvelgdama į apeliacinio skundo ribas, dėl jų plačiau nepasisakė. Teisėjų kolegijos įsitikinimu, kitos sąlygos, susijusios su *actio Pauliana* institutu, buvo nustatytos bei įvertintos tinkamai. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad pirmosios instancijos teismas tinkamai vertino faktines aplinkybes ir padarė teisingą išvadą, jog skolininkė D. G. neprivalėjo sudaryti ginčijamo pirkimo-pardavimo sandorio. Į bylą pateiktas 2002 m. sausio 15 d. skolos raštas jai nesukūrė teisinės pareigos parduoti butą, o P. J. – pirmenybės teisės gauti prievolės pagal skolos raštą patenkinimą iš buto. Šiam nebuvo nustatyta hipotekos, pagal kurią jos kreditorius turėtų teisę kreiptis dėl skolos išieškojimo iš hipoteka nustatyto turto. Nekilnojamojo turto pardavimo sandoris turi būti sudaromas notarine tvarka (CK 1.74 straipsnis), o skolos raštelis, kurio pagrindu D. G. teigė privalėjusi sudaryti pirkimo-pardavimo sutartį, buvo sudarytas paprasta rašytine forma. D. G. nesąžiningumas pasireiškė tuo, kad ji, žinodama, jog UAB „Baldų rojus“ neįvykdė savo įsipareigojimų, žinodama, apie pačios sudarytą laidavimo sutartį bei siekdama išvengti išieškojimo nukreipimo į jai priklausantį turtą, jį perleido J. R. ir J. R. . D. G. , būdama UAB „Baldų rojus“ direktoriaus padėjėja bei akcininkė, kartu ir laiduotoja pagal UAB „Baldų rojus“ sudarytą kreditavimo sandorį, prieš sudarydama savo turto perleidimo sandorį turėjo pasidomėti, kaip vykdoma kreditavimo sutartis ir kaip jai gali tekti atsakyti už UAB „Baldų rojus“ prievolę ieškovui. Teisėjų kolegijos manymu, J. R. ir J. R. įsigydami butą iš D. G. neįvykdė sąžiningiems įgijėjams nustatytų reikalavimų. Byloje nėra pateikta objektyvių įrodymų, kad pirkėjai iš VĮ Registrų centro buvo išreikalavę Nekilnojamojo turto registro centrinio duomenų banko išrašą apie įsigyjamą butą. Svarbią reikšmę nagrinėjamu atveju ginčijant pirkimo-pardavimo sutartį turi šios sutarties šalių tarpusavio ryšys, be to, ir sandorio kaina, už kurią buvo realizuotas turtas. Bylos medžiaga patvirtina, kad J. R. yra buvusi UAB „Baldų rojus“ akcininkė iki 2008 m. sausio 15 d., o jos turėtos akcijos parduotos atsakovės D. G. sūnui. Atsakovė J. R. buvo UAB „Baldų rojus“ akcininkė kreditavimo sutarties su ieškovu sudarymo metu, todėl jai turėjo ir galėjo būti žinomos aplinkybės apie UAB „Baldų rojus“ skolą ieškovui bei D. G. laidavimą už UAB „Baldų rojus“. Teisėjų kolegijos manymu, pirmosios instancijos teismas bylos aplinkybių visumos pagrindu padarė teisingą išvadą, kad atsakovai (ginčijamo sandorio pirkėjai ir pardavėja) buvo geri pažįstami ir pasitikėjo vieni kitu. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad sudarydami ginčijamą sandorį J. R. ir J. R. buvo nesąžiningi, nes turėjo ir galėjo žinoti, jog šis sandoris pažeis ieškovo interesus. Glaudus J. R. ir J. R. ryšys su UAB „Baldų rojus“, jų įsitraukimas į G. šeimos verslą šioje įmonėje neleidžia teigti, kad, J. R. pardavus UAB „Baldų rojus“ akcijas, bet kokie jos ryšiai su bendrove bei G. šeima ar jos nariais nutrūko. Vien tik ta aplinkybė, kad J. R. nebuvo UAB „Baldų rojus“ akcininkė, kai buvo priimtas sprendimas padidinti jau suteikto kredito limitą ir kai D. G. 2008 m. rugsėjo 18 d. sudarė laidavimo sutartį, nepaneigia turto įgijėjo pareigos rūpestingai domėtis kita sandorio šalimi ir jos turtine padėtimi bei įsipareigojimais. Be to, turtas buvo parduotas už daug mažesnę nei vidutinė rinkos kaina, t. y. už 270 000 Lt, nors iš VĮ Registrų centro Nekilnojamojo turto registro centrinio duomenų banko išrašą matyti, jog buto vidutinė rinkos vertė – 444 000 Lt. Teisėjų kolegijos manymu, šis faktas teikia pagrindą konstatuoti ginčijamais sandoriais įgijusių nekilnojamąjį turtą atsakovų nesąžiningumą.

III. Kasacinio skundo ir atsiliepimų į jį teisiniai argumentai

Kasaciniu skundu atsakovė D. G. prašo panaikinti pirmosios instancijos teismo sprendimą ir apeliacinės instancijos teismo nutartį ir priimti naują sprendimą – ieškinį atmesti. Kasacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:

1. Vykdamt įsiteisėjusį Vilniaus apygardos teismo 2010 m. gegužės 3 d. sprendimą civilinėje byloje, kuriuo iš atsakovės D. G. priteista solidariai atsakovams J. R. ir J. R. 270 000 Lt, galimas priteistos sumos išieškojimo nukreipimas į bendrą ar asmeninį sutuoktinių turtą (CK 3.109, 3.112, 3.113 straipsniai). Priimtas teismo sprendimas daro įtaką atsakovės sutuoktinio teisėms ir

pareigoms. Teismai, neįtraukę atsakovės sutuoktinio į šios civilinės bylos nagrinėjimą, pažeidė CPK 47 ir 266 straipsnius bei nukrypo nuo šių teisės normų taikymo ir aiškinimo praktikos.

2. Žemesniųjų instancijų teismai nepagrįstai tenkino ieškovo AB PAREX BANKAS ieškinį nenustatę visų *actio Pauliana* instituto taikymo sąlygų. Ieškinio nepagrįstumą rodo tai, kad ieškovas nenurodė ir nepatvirtino, taip pat ir žemesniųjų instancijų teismai nenustatė, kokio dydžio yra kreditoriaus (ieškovo) reikalavimo teisė. Vadovaujantis CK 6.66 straipsnio 4 dalimi sandorio pripažinimas negaliojančiu sukelia teisinių padarinių tik ieškinį dėl sandorio pripažinimo negaliojančiu pareiškusiam kreditoriui ir tik tiek, kiek būtina kreditoriam teisių pažeidimui pašalinti. Nenustačius kreditoriaus reikalavimo teisės dydžio (apimties), nebuvo pagrindo konstatuoti kreditoriaus reikalavimo teisės kaip būtinos *actio Pauliana* instituto taikymo sąlygos buvimą. Žemesniųjų instancijų teismai nenustatė, kokia apimtimi ieškovo reikalavimai pagal kredito sutartį galės būti arba jau yra patenkinti iš BUAB „Baldų rojus“ turto bankroto procedūros metu, todėl nebuvo teisinio pagrindo konstatuoti, kad kreditorius (ieškovas) turi reikalavimo teisę, taip pat kad ginčijamas sandoris pažeidžia kreditoriaus (ieškovo) teises. Taip pat teismai nevertino ginčijamo sandorio sudarymo privalomumo aplinkybių, nebuvo vertinama kasatorės ir P. J. 2002 m. sausio 15 d. sudaryta paskolos sutartis.

3. Ieškovas į teismą kreipėsi 2009 m. rugsėjo 16 d., nors pagal kreditavimo sutartį UAB „Baldų rojus“ įsipareigojo suteiktą kreditą grąžinti iki 2013 m. rugpjūčio 24 d., t. y. nepasibaigus skolininko UAB „Baldų rojus“ prievolės įvykdymo terminui. Taigi bylos iškėlimo metu UAB „Baldų rojus“ prievolės įvykdymo terminas dar nebuvo pasibaigęs.

4. Teismai nepagrįstai konstatavo atsakovės D. G. nesąžiningumą. Nors atsakovę ir UAB „Baldų rojus“ generalinį direktorių sieja santuokos teisiniai santykiai ir iš to kylančios pirmiau nagrinėtos sutuoktinių prievolės, vis dėlto sutuoktiniai kartu negyvena ir bendro ūkio netvarko. Šią aplinkybę patvirtina 2003 m. kovo 21 d. sudaryta sutuoktinių turto pasidalijimo sutartis. Dėl to laikytina nepagrįsta žemesniųjų instancijų teismų išvada, kad atsakovė D. G. galėjo (turėjo) žinoti aplinkybes apie UAB „Baldų rojus“ finansinę būklę.

5. Apeliacinės instancijos teismas, turėdamas duomenų apie Vilniaus apygardos teisme nagrinėjamą civilinę bylą, kurioje atsakovė D. G. ginčija ieškovo ir atsakovės sudarytą laidavimo sutartį, nepagrįstai netaikė privalomojo bylos sustabdymo pagrindo pagal CPK 163 straipsnio 3 punktą, nors nurodyta Vilniaus apygardos teismo civilinė byla turi prejudicinį ryšį su šia civiline byla – patenkinus D. G. reikalavimus pirmiau nurodytoje byloje dėl laidavimo sutarties pripažinimo negaliojančia, šis AB PAREX BANKO ieškinys negalėtų būti tenkinamas. Teismui atsisakius stabdyti šios civilinės bylos nagrinėjimą buvo pažeistas CPK 163 straipsnio 3 punktas bei nukrypta nuo šios teisės normos taikymo ir aiškinimo praktikos.

Pareiškimu dėl prisidėjimo prie kasacinio skundo atsakovai J. R. ir J. R. prašo kasacinį skundą tenkinti, panaikinti pirmosios instancijos teismo sprendimą ir apeliacinės instancijos teismo nutartį bei priimti naują sprendimą – ieškinį atmesti. Pareiškimu dėl prisidėjimo iš esmės palaikomi kasacinio skundo argumentai.

Atsiliepimu į kasacinį skundą ieškovas prašo kasacinį skundą atmesti, o teismų sprendimus palikti nepakeistus. Atsiliepimu iš esmės palaikomi pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų argumentai papildomai nurodant, kad iš kasatorės priteistos sumos (270 000 Lt) grąžinimas yra asmeninė jos prievolė, todėl nebuvo reikalo įtraukti į bylą ir kasatorės sutuoktinį; argumentais dėl privalomo bylos sustabdymo kasatorė siekia vilkinti procesą.

Teisėjų kolegija

k o n s t a t u o j a :

IV. Kasacinio teismo argumentai ir išaiškinimai

Pagal CPK 353 straipsnio 1 dalį kasacinis teismas, neperžengdamas kasacinio skundo ribų, patikrina apskūstus teismų sprendimus (nutartis) teisės taikymo aspektu, remdamasis pirmosios ir

apeliacinės instancijos teismų nustatytais aplinkybėmis. Nagrinėjant bylą kasacine tvarka fakto klausimai netiriami, todėl kasaciniame skunde ir atsiliepime į jį pateikti faktinio pobūdžio argumentai nevertinami ir nauji faktai nenustatinėjami. Kasacinio nagrinėjimo dalyką sudaro kasaciniame skunde iškelti teisės klausimai.

Dėl actio Pauliana pareiškimo bankrutuojančio asmens laiduotojui

Kreditorius, prievolės pagrindu įgydamas reikalavimo teisę skolininkui, kartu įgyja ir teises, susijusias su tokio reikalavimo apsauga ir gynimu. Lietuvos civilinėje teisėje numatyta įvairių kreditorių teisių gynimo būdų. Vieni jų bendrieji, pavyzdžiui, reikalavimas įvykdyti prievolę natūra ar atlyginti žalą, kiti – specialieji. CK 6.66 straipsnyje įtvirtintas kreditoriaus teisių gynimo būdas – kreditoriaus teisė ginčyti skolininko sudarytus sandorius – *actio Pauliana*. Tai specialusis kreditoriaus teisių gynimo būdas, kurio poreikis nulemtas siekio užkirsti kelią galimam skolininko piktnaudžiavimui savo teisėmis, kai dėl tokių veiksmų sumažėja kreditoriui galimybė gauti jo reikalavimų patenkinimą. *Actio Pauliana* padeda užtikrinti įstatymo ar sutarties pagrindu prisiimtų pareigų kreditoriui įvykdymą ir yra sutarčių laisvės principą ribojantis kreditorių teisių gynimo būdas, kurio taikymą nulemia siekis užkirsti kelią skolininkui sudarant sandorius su trečiaisiais asmenimis elgtis nesąžiningai kreditorių atžvilgiu, piktnaudžiauti teise ar laisvai spręsti su kuo sudaryti sandorius siekiant išvengti anksčiau prisiimtų įsipareigojimų vykdymo. Atsižvelgiant į tai, kad *actio Pauliana* instituto taikymas susijęs su sutarties laisvės principo ribomis, pripažinti sandorį negaliojančiu šiuo pagrindu bei taikyti teisinius padarinius galima tik esant CK 6.66 straipsnyje nustatytų sąlygų visumai, kad būtų užkirstas kelias galimam kreditoriaus piktnaudžiavimui šiuo institutu ir nepagrįstam skolininko teisių suvaržymui. *Actio Pauliana* instituto taikymo sąlygos yra šios: pirma, kreditorius turi turėti neabejotiną ir galiojančią reikalavimo teisę; antra, ginčijamas sandoris turi pažeisti kreditoriaus teises; trečia, nėra suėjęs vienerių metų ieškinio senaties terminas; ketvirta, skolininkas neprivalėjo sudaryti ginčijamo sandorio; penkta, skolininkas buvo nesąžiningas, nes žinojo ar turėjo žinoti, kad sudaromas sandoris pažeis kreditoriaus teises; šešta, trečiasis asmuo, sudaręs su skolininku atlygintinį dvišalį sandorį, buvo nesąžiningas; septinta, kreditoriaus reikalavimas nukreipiamas į perleistą pagal ginčijamą sandorį turtą (ar jo vertę) tiek, kiek būtina šiam reikalavimui patenkinti. Šių sąlygų laikymasis leidžia užtikrinti proporcingą kreditoriaus ir skolininko teisių ir pareigų pusiausvyrą.

Nagrinėjamoje byloje kasatorė teigia, kad *actio Pauliana* taikytas nepagrįstai, nes kreditorius ieškinio pareiškimo momentu dar neturėjo reikalavimo teisės į ją, kaip skolininko laiduotoją. Kasacinio teismo kolegija pasisakydama dėl šio argumento pažymi, kad neabejotinos ir galiojančios reikalavimo teisės atsiradimo momentas priklauso nuo prievolės, kurios pagrindu reiškiamas reikalavimas, pobūdžio. Laidavimas – tai asmeninis prievolių įvykdymo užtikrinimo būdas, pagal kurį laiduotojas už atlyginimą ar neatlygintinai įsipareigoja atsakyti kito asmens kreditoriui, jeigu tas asmuo, už kurį laiduojama, neįvykdys visos ar dalies savo prievolės (CK 6.76 straipsnio 1 dalis, 6.77 straipsnio 1 dalis). Kadangi laiduotojo prievolė priklauso nuo pagrindinės prievolės, kurios įvykdymą ji užtikrina, tai paprastai kreditoriaus reikalavimo teisė tokios prievolės pagrindu į laiduotoją atsiranda, kai pagrindinė prievolė neįvykdyta arba įvykdyta netinkamai (CK 6.78 straipsnis). Tačiau tais atvejais (kaip yra nagrinėjamoje byloje), kai nevykdant pagrindinės prievolės laiduotojo ir pagrindinio skolininko atsakomybė solidari, kreditoriaus reikalavimo teisės į laiduotoją atsiradimo momentas sutampa su reikalavimo teisės atsiradimu į pagrindinį skolininką (CK 6.81, 6.82 straipsniai).

Įmonės nemokumas – būseną, kai įmonė nevykdo įsipareigojimų (nemoka skolų, neatlieka iš anksto apmokėtų darbų ir kt.) ir pradėsti įmonės įsipareigojimai (skolos, neatlikti darbai ir kt.) viršija pusę į jos balansą įrašyto turto vertės (ĮBĮ 2 straipsnio 8 dalis). Įmonės nemokumas rodo, kad pradėsti įsipareigojimai viršija galimybes juos įvykdyti. Ši juridinio asmens būklė reiškia, kad gebėjimas tinkamai vykdyti įsipareigojimus objektyviai prarastas, todėl tokios padėties susidarymo rizikas tenka paskirstyti tarp įmonės kreditorių. Bankroto bylos iškėlimas pagrindiniam skolininkui yra jo faktinį nemokumą formaliai konstatuojantis juridinis faktas. Šiuo juridškai reikšmingu faktu

oficialiai patvirtinama, kad prisiimti įsipareigojimai viršija galimybes juos įvykdyti ir sudaro pagrindą kreditoriui reikšti reikalavimus, nes nuo bankroto bylos iškėlimo dienos laikoma, kad visi bankrutuojančios įmonės skolų mokėjimo terminai yra pasibaigę (ĮBĮ 16 straipsnis). Pasibaigus terminui, prievolės tampa vykdytinomis (CK 6.35 straipsnio 4 dalis, 6.38 straipsnio 1 dalis ir 6.53 straipsnis), todėl kai prievolė solidari, kreditoriui atsiranda teisė reikšti reikalavimus abiem skolininkams – pagrindiniam skolininkui ir laiduotojui arba tik vienam iš jų, jeigu ko kito nenumato laidavimo sutartis. Teisėjų kolegija atkreipia dėmesį į tai, kad šios pozicijos laikytasi ir ankstesnėje kasacinio teismo praktikoje (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus plenarinės sesijos 2011 m. gruodžio 29 d. nutarimą, priimtą civilinėje byloje *AB DNB bankas v. A. J., S. J.*, bylos Nr. 3K-P-537/2011).

Sandorių ginčijimas įmonių bankroto procese turi tam tikrų ypatumų. Pagal ĮBĮ 11 straipsnio 3 dalies 8 punktą bankroto administratorius ne vėliau kaip per šešis mėnesius nuo dokumentų apie įmonės sandorių sudarymą gavimo dienos patikrina bankrutuojančios įmonės sandorius, sudarytus per ne mažesnę kaip 36 mėnesių laikotarpį iki bankroto bylos iškėlimo dienos, ir pareiškia ieškinius teisme pagal bankrutuojančios įmonės buveinės vietą dėl sandorių, priešingų įmonės veiklos tikslams ir (arba) galėjusių turėti įtakos tam, kad įmonė negali atsiskaityti su kreditoriais, pripažinimo negaliojančiais, taip pat dėl tyčinio bankroto nustatymo. Taigi įmonės bankroto atveju sandorių ginčijimas – bankrutuojančios įmonės administratoriaus teisė ir pareiga. Bankrutuojančios įmonės administratorius prieš bankroto bylos iškėlimą sudarytus šios įmonės sandorius gali ginčyti visais CK nustatytais sandorių negaliojimo pagrindais, tarp jų – ir CK 6.66 straipsnio pagrindu, nes pagal Įmonių bankroto įstatymo 11 straipsnio 3 dalies 14 punktą administratorius gina visų bankrutuojančios įmonės kreditorių interesus (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija 2003 m. spalio 8 d. nutartis civilinėje byloje *Panevėžio apskrities VMĮ v. BUAB „Aukštaitijos statyba“ ir kt.*, bylos Nr. 3K-3-917/2003). Bankrutuojančios įmonės kreditorius taip pat nepraranda teisės ginčyti įmonės sandorius CK 6.66 straipsnio pagrindu. Draudimas bankrutuojančios įmonės kreditoriui pasinaudoti šiuo institutu ne tik neatitiktų šio instituto esmės ir paskirties, bet ir pažeistų kreditorių interesus, nes sumažėtų jų teisių ir teisėtų interesų gynimo galimybės (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2001 m. vasario 21 d. nutartis civilinėje byloje *AB Turto bankas v. BAB „Rimeda“*, bylos Nr. 3K-3-201/2001; 2007 m. balandžio 16 d. nutartis civilinėje byloje *BUAB „Nordfarma“, UAB „Armila“ v. UAB „Limedika“*, bylos Nr. 3K-3-146/2007). Pagal Lietuvos teisę įmonės kreditoriai jos bankroto procese nepraranda turėtų daiktinio ar asmeninio pobūdžio užtikrinimo priemonių, todėl, kai prievolė solidari, kreditorius turi teisę reikalauti įvykdyti prievolę tiek iš bankrutuojančios įmonės, tiek ir iš jos laiduotojo, arba kreditoriaus pasirinkimu tik vieno iš jų. Atsižvelgdama į tai, teisėjų kolegija konstatuoja, kad kasacinio skundo argumentai, jog kreditorius neturėjo reikalavimo teisės į laiduotoją, atmestini, nes skolininko ir jo bendraskolio galimybės remtis terminu ir taip gintis nuo kreditoriaus reikalavimų pasibaigia nuo bankroto bylos pagrindiniam skolininkui iškėlimo dienos (ĮBĮ 16 straipsnis, CK 6.35 straipsnio 4 dalis, 6.38 straipsnio 1 dalis ir 6.53 straipsnis). Kolegija pažymi, kad teisė ginčyti bankrutuojančios įmonės sandorius, sudarytus iki bankroto bylos iškėlimo CK 6.66 straipsnio pagrindu, galioja ir tokios įmonės bendraskoliui (laiduotojui), nes draudimas pasinaudoti šiuo institutu ginčijant laiduotojo sandorius su trečiaisiais asmenimis neatitiktų *actio Pauliana* paskirties, sumažintų kreditoriaus teisių apsaugos galimybes ir iš esmės susilpnintų kreditoriaus reikalavimų užtikrinimo priemones, kurios išlieka ir bankroto procedūrose.

Kaip nurodyta pirmiau – taikant CK 6.66 straipsnį, kreditoriaus reikalavimas nukreipiamas į perleistą pagal ginčijamą sandorį turtą (ar jo vertę) tiek, kiek būtina šiam reikalavimui patenkinti. Nagrinėjamoje byloje kreditorius prašė pripažinti sandorį negaliojančiu visa apimtimi, nes bankroto iškėlimo dieną pagrindinio skolininko negražintos skolos dalis keleriopai viršijo ginčijamo sandorio turto vertę. Teisėjų kolegija pažymi, kad būtinumas nustatyti reikalavimo patenkinimo apimtį skirtas skolininkui ir kitam atsakovui (skolininko kontrahentui) nuo neproporcingų sandorio negaliojimo padarinių apsaugoti. Šios rizikos nagrinėjamoje byloje teismai nekonstatavo, nes ieškinio pareiškimo dieną pagrindinė skola buvo 2 400 000 Lt o sandorio suma – 270 000 Lt, todėl

kasatorės argumentas, kad teismai nenustatė reikalavimo dydžio, taip pažeisdami jos teises, atmetinas.

Dėl atsakovų nesąžiningumo nustatymo

Civilinėje teisėje galioja sąžiningumo prezumpcija – kiekvienas asmuo laikomas sąžiningu, jeigu neįrodyta kitaip. Prievolės šalies sąžiningumas preziumuojamas atsižvelgiant į sąžiningumo prezumpciją ir sistemiškai aiškinant CK 6.66 ir 6.67 straipsnius. CK įtvirtinti konkretūs nesąžiningumo prezumpcijos atvejai, tarp jų – 6.67 straipsnyje, kurie traktuotini kaip bendrosios taisyklės išimtys. Taikant *actio Pauliana* institutą turi būti nustatomas tiek skolininko, tiek trečiojo asmens nesąžiningumas, kai ginčijamas atlygintinis sandoris, o kai neatlygintinis – tik skolininko nesąžiningumas (CK 6.66 straipsnio 1, 2 dalys) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. birželio 9 d. nutartis civilinėje byloje BAB „Artrio-2“ v. DnB Nord lizingas ir kt., bylos Nr. 3K-3-262/2008).

Prezumpcijos pagal CPK 182 straipsnio 4 punktą turi reikšmės paskirstant įrodinėjimo našta. Kadangi CK 6.67 straipsnyje įtvirtintos nesąžiningumo prezumpcijos yra bendrosios sąžiningumo prezumpcijos išimtis, tai kreditorius, siekdamas ieškinio patenkinimo turi dvi alternatyvas: pirma, įrodyti atsakovų nesąžiningumą bendrąja įrodinėjimo tvarka (šiuo atveju įrodinėjimo našta siekiant paneigti atsakovų sąžiningumo prezumpciją turi ieškovas (kreditorius); antra, kreditorius, užuot įrodinėjęs atsakovų nesąžiningumą bendra tvarka, gali įrodyti aplinkybes, pagrindžiančias vienos iš CK 6.67 straipsnyje nustatytų nesąžiningumo prezumpcijų taikymą. Įrodžius šias aplinkybes atsakovų nesąžiningumas bus preziumuojamas, todėl įrodinėjimo našta siekiant paneigti atsakovų nesąžiningumą ir apsiginti nuo ieškinio teks patiems atsakovams.

Nagrinėjamoje byloje ieškovas bendra tvarka įrodinėjo, kad skolininkė buvo nesąžininga, nes žinojo ar turėjo žinoti, kad sandoris pažeidžia kreditoriaus teises. Teismai nustatė, kad D. G. žinodama, jog UAB „Baldų rojus“ neįvykdė savo įsipareigojimų, bei apie pačios sudarytą laidavimo sutartį bei siekdama išvengti išieškojimo nukreipimo į jai priklausantį turtą, jį perleido J. R. ir J. R. . Taip pat ieškovas įrodinėjo, o teismai konstatavo ir atsakovų nesąžiningumą, be kita ko, akcentuodami atsakovų ryšius dalyvaujant (dalyvavus) UAB „Baldų rojus“ akciniame kapitale. Įvertinusi bylos medžiagą, kasacinio teismo teisėjų kolegija nemato pagrindo nesutikti su šiomis teismų išvadomis tiek dėl jų turinio, tiek dėl to, koku procesiniu (įrodinėjimo) būdu prie jų buvo prieita, todėl kasacinio skundo argumentus, susijusius su atsakovų sąžiningumu, atmeta.

Dėl būtinumo laiduotojai sudaryti ginčijamus sandorius.

Jau buvo minėta, kad taikyti CK 6.66 straipsnį galima tik tuo atveju, kai nustatoma, kad skolininkas neprivalėjo sudaryti ginčijamo sandorio. Jei privalėjo – ieškinys netenkintinas. Ši *actio Pauliana* patenkinimo galimybes siaurinti sąlyga skirta kitų kreditorių (ne ieškovo) teisėtiems interesams, jų lygybei, civilinių teisinių santykių stabilumui užtikrinti. Tačiau skolininkas, net ir turėdamas pareigą sudaryti sandorį, ją turėtų įvykdyti kuo mažiau pakenkdamas kreditoriaus interesams, nes galimi tokie atvejai, kai skolininkas gali piktnaudžiauti šia pareiga, siekdamas išvengti atsiskaitymo su kreditoriumi (pvz., sudaro sandorį nepalankesnėmis sau sąlygomis, nei būtų galėjęs, t. y. vykdydamas sutartinį įsipareigojimą, perduoda turtą už daug mažesnę kainą nei jo rinkos vertė). Be to, pareiga sudaryti sandorius su kitais kreditoriais turi būti atskirta nuo skolininko noro pasirinkti, kam pirmiau atlyginti skolą, nes skolininkas *actio Pauliana* taikymo kontekste neturi visiškos laisvės pasirinkti, kam jis pirma įvykdys prievolę. Skolininkas skirtingas prievolės turi vykdyti atsižvelgdamas į jų turinį ir terminus bei padarydamas kuo mažiau žalos atskiriems kreditoriams. Skolininko diskreciją ypač riboja tai, kad už nepateisinamą, nesąžiningą ir žalos sukėlusį kreditorių diskriminavimą gali kilti ne tik civilinė, bet ir baudžiamoji atsakomybė (BK 208 straipsnis).

Nagrinėjamoje byloje teismai nustatė, kad skolininkė D. G. neprivalėjo sudaryti ginčijamo pirkimo-pardavimo sandorio, t. y. kad į bylą pateiktas 2002 m. sausio 15 d. skolos raštas jai

nesukūrė teisinės pareigos parduoti butą, o P. J. – nesuteikė pirmenybės teisės gauti prievolės pagal skolos raštą patenkinimą iš šio buto. Apeliacinės instancijos teismo teigimu, vertinant sudarytą skolos raštelį, teigti, kad atsakovė turėjo parduoti butą, nes privalėjo laikytis sutartinių įsipareigojimų – grąžinti skolą, kurios grąžinimo terminas buvo seniai pasibaigęs, nėra pagrindo. Kasacinio teismo teisėjų kolegija sutinka su šiomis teismų išvadomis, todėl kasacinio skundo argumentai, susiję su būtinumu laiduotojai sudaryti ginčijamus sandorius, atmestini.

Dėl kasatorės sutuoktinio neįtraukimo į bylą teisinių padarinių

Kasatorė nurodo, kad vykdant teismo sprendimą galimas priteistos sumos išieškojimo nukreipimas į bendrą ar asmeninį sutuoktinių turtą, todėl priimtas teismo sprendimas daro įtaką atsakovės sutuoktinio teisėms ir pareigoms; teismai, neįtraukę atsakovės sutuoktinio į šios civilinės bylos nagrinėjimą, pažeidė CPK 47 ir 266 straipsnius bei nukrypo nuo šių teisės normų taikymo ir aiškinimo praktikos.

Teisėjų kolegija vertindama šį kasacinio skundo argumentą atkreipia dėmesį į tai, kad kartu su kasaciniu skundu kasatorė pateikė 2003 m. kovo 21 d. sutuoktinių turto pasidalijimo sutartį, pagal kurią ginčo butas atiteko kasatorės asmeninėn nuosavybėn. Tai reiškia, kad už jį ginčijamo sandorio pagrindu gauti pinigai pagal CK 3.89 straipsnio 1 dalies 7 punktą taip pat tapo asmenine nuosavybe. Pagal CK 3.112 straipsnio 1 dalį, išieškoti pagal vieno sutuoktinio prievolės, atsiradusias iš sandorių, sudarytų po santuokos įregistravimo be kito sutuoktinio sutikimo, galima iš bendro turto sutuoktinio dalies, jeigu kreditorių reikalavimams patenkinti nepakanka turto, kuris yra asmeninė sutuoktinio nuosavybė. Tai reiškia, kad jei iš bendro sutuoktinių turto ir būtų vykdomos prievolės, tai tik ta apimtimi, kuri atitiktų tuo tikslu nustatytą atsakovės dalį bendrame turte, taip apsaugant kito sutuoktinio turtinius interesus. Be to, šiame kontekste svarbus ne tik priteisimo pagal restituciją pobūdis, bet ir tikslas. Kreditorius, reikšdamas *actio Pauliana*, pirmiausia siekia atkurti skolininko sudarytu sandoriu pažeistą jo mokumą sugrąžinant tai, ką skolininkas nesąžiningai, be privalomo pagrindo perleido kitiems asmenims. Kasacinis teismas yra išaiškinęs, kad reiškiant *actio Pauliana* sandorio pripažinimas negaliojančiu nėra pagrindinis šio ieškinio tikslas, o tik priemonė atkurti skolininko sudarytu sandoriu pažeistą jo mokumą ir sugrąžinti skolininką į ankstesnę turtinę padėtį, kad kreditorius galėtų patenkinti savo reikalavimą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2001 m. vasario 21 d. nutartis civilinėje byloje *AB Turto bankas v. BAB "Rimeda"*, bylos Nr. 3K-3-201/2001; 2006 m. sausio 11 d. nutartis civilinėje byloje *VĮ Valstybės turto fondas v. UAB „Cetarium“ ir kt.*, bylos Nr. 3K-3-17/2006). Tai nagrinėjamu atveju reiškia, kad, priteisiant vertingą turtą atsakovės nuosavybėn, jos mokumas ne susilpninamas, o sustiprinamas, todėl pagrindo teigti, kad dėl to gali nukentėti kito sutuoktinio interesai, nėra.

Papildomai pažymėtina, kad viso bylos nagrinėjimo metu atsakovai laikėsi pozicijos, jog sandoris yra sąžiningas ir atitinka šalių lūkesčius. Pagal CK 6.305 straipsnio 1 dalį, pirkimo–pardavimo sutartimi viena šalis (pardavėjas) įsipareigoja perduoti daiktą (prekę) kitai šaliai (pirkėjui) nuosavybės ar patikėjimo teise, o pirkėjas įsipareigoja priimti daiktą (prekę) ir sumokėti už jį nustatytą pinigų sumą (kainą). Taigi pirkimo–pardavimo sutarties esmė – pardavėjo turimo daikto mainai į pirkėjo pinigus. Pripažįstant tokį sandorį negaliojančiu ir taikant dvišalę restituciją, šalys gražinamos į pirminę padėtį (*status quo*). Šio grąžinimo procese vyksta priverstiniai daikto mainai į pinigus, taigi – pasiekiamas analogiškas ekonominis rezultatas, tik priešinga kryptimi (turtas ir pinigai grįžta pas ankstesnius jų savininkus). Atsižvelgdama į tai, teisėjų kolegija nemato pagrindo argumentams, kad restitucija, kurį atkartoja ginčijamo sandorio ekonominius padarinius, galėtų pažeisti atsakovės sutuoktinio teises.

Pagal CPK 359 straipsnio 3 dalį kasacinis teismas, išnagrinėjęs bylą, panaikina arba pakeičia apskųstą sprendimą, nutartį, nustatęs CPK 346 straipsnyje įtvirtintus kasacijos pagrindus. Atsižvelgdama į šioje nutartyje išdėstytus argumentus, teisėjų kolegija konstatuoja, kad pagrindų

kasacine tvarka pakeisti ar panaikinti skundžiamą nutartį šioje byloje nėra, ir kasacinį skundą atmeta kaip nepagrįstą.

Dėl bylinėjimosi išlaidų atlyginimo

Kasaciniame procese valstybė patyrė 50,35 Lt procesinių dokumentų įteikimo išlaidų, todėl jos valstybės naudai priteistinos iš kasatorės.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 359 straipsnio 1 dalies 1 punktu, 362 straipsnio 1 dalimi,

n u t a r i a :

Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. birželio 10 d. nutartį palikti nepakeistą.

Priteisti valstybės naudai (išieškotojas – Valstybinė mokesčių inspekcija (j. a. kodas 188659752), biudžeto pajamų surenkamoji sąsk. (*duomenys neskelbtini*), įmokos kodas 5660) iš D. G. (a.k. (*duomenys neskelbtini*)) 50,35 (penkiasdešimt litų 35 ct) Lt išlaidoms, susijusioms su procesinių dokumentų kasaciniame teisme įteikimu, atlyginti.

Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

Teisėjai

Dangutė Ambrasienė

Janina Stripeikienė

Juozas Šerkšnas